

AZ AUTOMATIZÁLT MIG/MAG HEGESZTÉS VALÓS IDEJŰ MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSI LEHETŐSÉGEI

REAL TIME QUALITY ASSURANCE POTENTIALS IN AUTOMATED MIG/MAG WELDING PROCESSES

Kis Dávid^{**}, Weltsch Zoltán¹, Dugár Zsolt¹, Klam Kitti¹, Béres Gábor¹

¹ Anyagtechnológia Tanszék, Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskolai Kar, Kecskeméti Főiskola, Magyarország

---

Kulcsszavak:

Hegesztés felügyelet
Varratkövetés
Fénymetszet szenzor
Ívszenzor

Keywords:

Arc welding control
Seam tracking
Structured light vision sensor
Through the arc sensor

Cikktörténet:

Beérkezett 2015. október 20.
Átdolgozva 2015. november 11.
Elfogadva 2015. november 15.

Összefoglalás

Az automatizált ívhegesztő eljárások során fellépő zavarjelenségek már a gyártás során észlelhető hibákat okoznak. A hegesztési hibák nagy része visszavezethető a programozott robotpálya és a valós varratvonal közti eltérésre, a helytelen fémátviteli módra és az ívhosszra. A hegesztett szerkezetek minőségének utólagos ellenőrzésére számos anyagvizsgálati módszer létezik. Ezek a módszerek nem váltják ki egymást, így számos vizsgálat szükséges, amelyek időigényessége lelassítja a termelést. Egy fejlett, valós idejű hegesztés felügyeleti rendszer képes a bemenő jelek alapján a hegesztési folyamat szabályozására. Cikkünkben bemutatjuk az automatizált ívhegesztés szabályozási lehetőségeit, és az érzékelő rendszereket.

Abstract

The noise phenomenon of automated arc welding processes can cause noticeable imperfections during the manufacturing. Most of these imperfections can be derived from the difference of the pre-programmed robot path and the actual joint, incorrect metal transfer or arc. Many post-welding material test method exist to ensure the quality of the joint. One test accompanies the other, thus many tests have to be executed for a correct conclusion. This takes time that can build up high costs for the companies. A real time arc welding system is able to control the welding process. In this article the control possibilities of automated arc welding and the sensing systems are presented.

---

1. Bevezetés

Cikkünkben az automatizált, azon belül a robotokkal végzett fogyóelektródás védőgázos ívhegesztés minőségbiztosítási lehetőségeit mutatjuk be. A gépesített hegesztő berendezések között egyre nagyobb térhódítással bírnak a hegesztő robotok. Az ívhegesztő módszerek közül a fogyóelektródás védőgázos ívhegesztés a legelterjedtebben robotosított eljárás.

A legfejlettebb szenzoros vezérléssel ellátott robotok ma már a változó körülményekhez adaptálódó hegesztésre is alkalmasak, miközben az ilyen berendezések használatával a termelékenység is javul. Köztudott, hogy a selejtgyártás, a vevői reklamációk kivizsgálása és az esetleges termékviSSzahívások jelentős kieséseket okozhatnak a cégek bevételeiben. A hegesztés

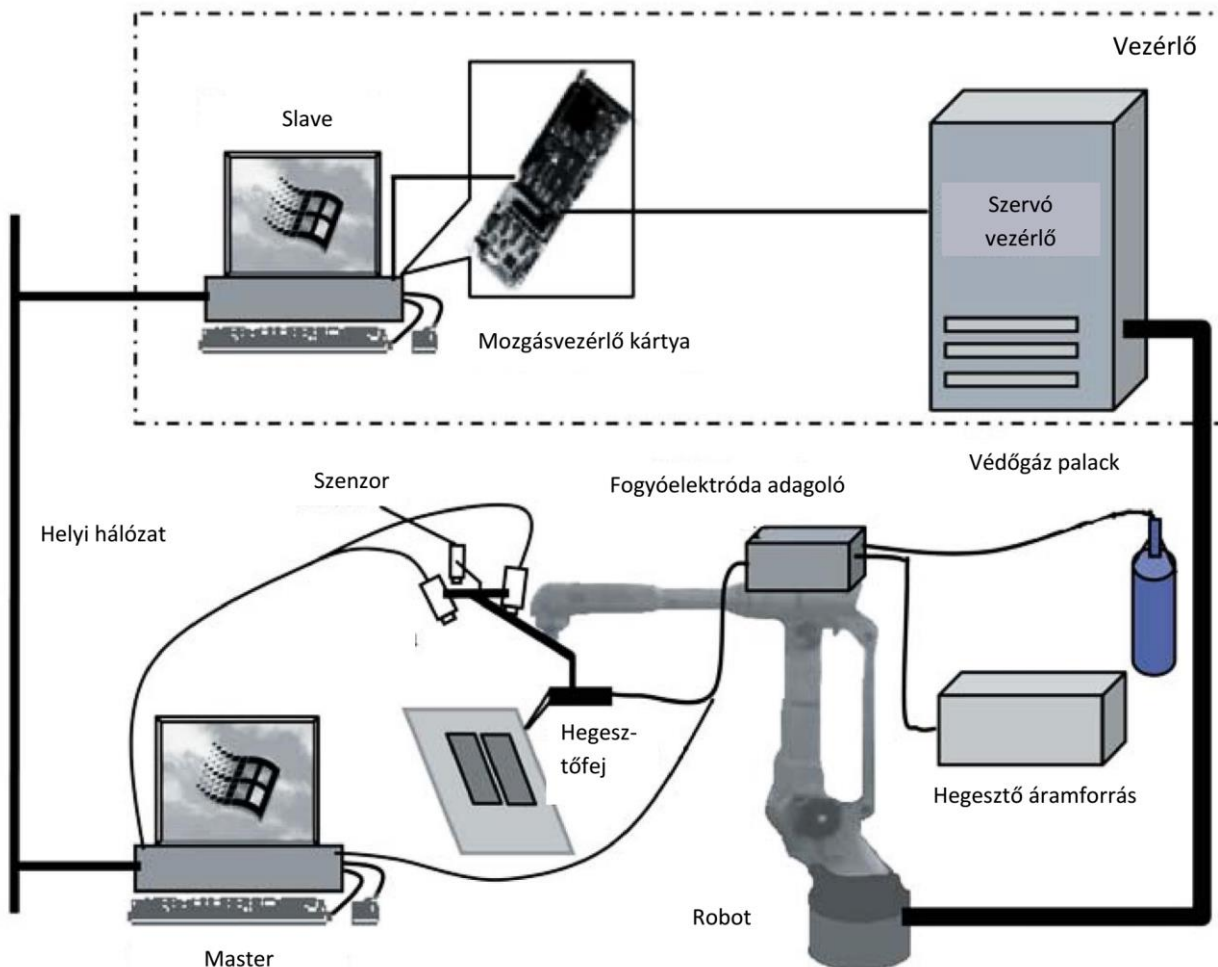
---

* Kapcsolattartó szerző. e-mail cím: kis.david@gamf.kefo.hu

technológiában ezért kifejezetten nagy jelentősége van a minőségbiztosítási módszerek folyamatos korszerűsítésének. A XX. század végén dolgozták ki az első olyan hegesztés felügyeleti rendszerrel ellátott hegesztőrobotokat, amelyek alkalmasak voltak a hegesztés villamos paramétereinek rögzítésére. Az adatok alapján következtetni lehetett a kész varrat minőségére, és ez alapján módosíthatták a hegesztési folyamatot. A legújabb rendszerek feladata ma már nem kizárólag a megfigyelés, hanem a bemenő paraméterek alapján történő szabályozás is. A szabályozás kiterjedhet a robot mozgatásáért felelős rendszerre, a hegesztő áramforrásra és a huzaladagoló berendezésre. A hegesztés villamos paramétere mellett lehetséges még pl. a varratvályú geometria, az ívhossz, és az elektróda pozíciójának mérése is. A következőkben bemutatjuk a hegesztés minőségét befolyásoló fő paramétereket, illetve áttekintjük a különböző érzékelő rendszerek működését.

2. Az ívhegesztett kötés minőségét befolyásoló jelenségek

A fogyóelektródás védőgázos ívhegesztés során az ív az alapanyag és egy leolvadó elektróda között jön létre. A védőgáz fajtájától függően beszélhetünk semleges (MIG – metal inert gas welding) vagy aktív védőgázos (MAG – metal active gas welding) fogyóelektródás ívhegesztésről. A fő különbség, hogy az utóbbi eljárás védőgáza CO_2 és vagy O_2 formájában oxigént tartalmaz.

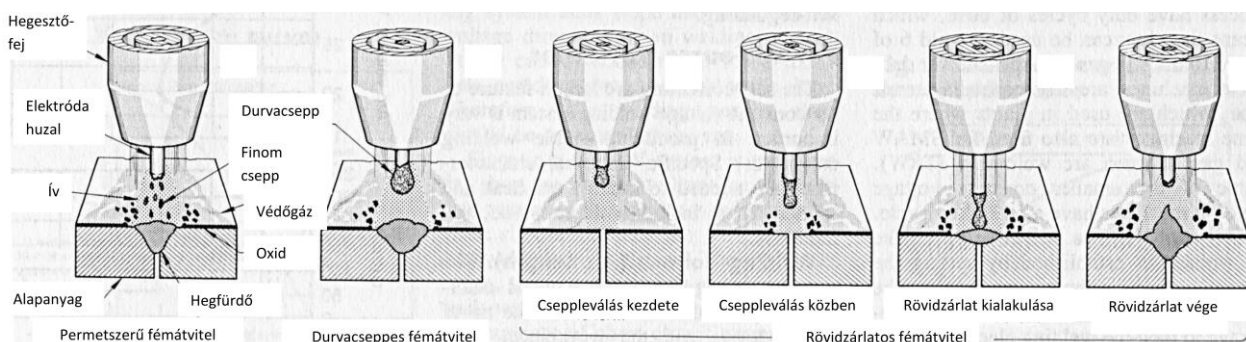
1. ábra Egy optikai varratkövető szenzorral ellátott fogyóelektródás ívhegesztő robot, és az azt kiszolgáló alrendszerek*

* [5] alapján saját fordítású ábra.

Az (1. ábra)-n egy optikai varratkövető rendszerrel ellátott aktív védőgázás fogyóelektródás ívhegesztő robot elvi elrendezését láthatjuk. A fogyóelektródás védőgázás ívhegesztés alapvetően félig gépesített eljárás, mivel a huzaladagolás automatikus, azonban a hegesztőpisztolyt kézzel mozgatják. A gépesített eljárásokban a hegesztőfej mozgatása is géppel vezérelt. Egy automatizált hegesztést végző robot mozgásának vezérlése önmagában nem elegendő egy hegesztési varrat elkészítéséhez. Szükséges az áramforrás, a huzalelőtoló rendszer és a gázellátás vezérlése is. Ha ezek összehangoltan működnek, esztétikus és szilárdságilag megfelelő varrat hozható létre. Ebben nyújthatnak segítséget a hegesztés felügyeleti rendszerek.

Ahhoz, hogy jobban megértsük, hogyan befolyásolhatók a hegesztési varrat tulajdonságai, meg kell ismerni, milyen módon jut a hozaganyag a hegfürdőbe. Fogyóelektródás hegesztéskor a beolvadó elektróda megolvadt cseppek formájában jut az ív talpában kialakuló olvadékfürdőbe. A fémátvitelt jellemzően befolyásolják a hegesztő áramerősség és ívfeszültség értékek, az anyagminőség, a védőgáz összetétele és az áramsűrűség (ezek kölcsönösen egymást is befolyásolhatják). A leggyakoribb fémátviteli módok lehetnek:

- permetszerű-,
- durvacseppes-,
- rövidzárlatos- és
- impulzusíves fémátvitel.

2. ábra Néhány fémátviteli forma ismertetése *

A permetszerű, a durvacseppes és a rövidzárlatos fémátvitelt ismerteti a (2.ábra). Permetszerű fémátvitel esetén az elektróda átmérőnél kisebb méretű cseppek egymást érve esnek a hegfürdőbe. Nagy leolvasztási teljesítmény mellett, semleges vagy közel semleges védőgázban alakul ki. Durvacseppes fémátvitelnél az előzőnél kisebb áramsűrűségű ívben jönnek létre a cseppek, melyek rövidzárlat nélkül az ívben szabadon repülve jutnak a hegfürdőbe a gravitációs vonzás hatására. Rövidzárlatos cseppátmenet során a cseppek villamos rövidzárlat közben jutnak át a hegfürdőbe. A huzalelektroda villamos ív által felhevített vége beleütközik a hegfürdőbe, ennek eredményeként rövidzárlat keletkezik. Az elektródavégen megnövekedett áramsűrűség cseppleválást eredményez, így a rövidzárlat megszűnik. Az elektróda újbóli közeledésével a cseppleválási ciklus előről kezdődik. Ez a cseppátmenet az eddigieknél alacsonyabb villamos teljesítmény mellett lép fel. Az impulzus ívű hegesztésnél a hegesztő berendezés szabályozott teljesítmény-impulzusokkal mesterségesen választja le a cseppeket a hegesztőhuzal végéről, mely irányított cseppátmenetet biztosít. Ezzel a fröcskölés gyakorlatilag kiküszöbölhető. Az impulzushegesztés bizonyos változataival a hegesztési hőbevitel csökkenthető.

A fogyóelektródás védőgázás ívhegesztő áramforrásokban beállítható karakterisztika görbén az ívhossz változásból adódó munkapont eltolódást szűk korlátok között kell tartani, hogy a varratképzésben ne jöjjenek létre zavarok. A keletkező zavarok kompenzálására az ívhosszat kell szabályozni. A MIG/MAG eljárásoknál ezt szolgálja az áramforrás úgynevezett belső szabályozása. Fogyóelektródás ívhegesztés esetén feszültségtartó jelleggörbéjű áramforrásokat alkalmaznak, ami biztosítja az elektróda leolvadási sebesség és a huzalelőtolási sebesség egyensúlya mellett a stabil ívet. A belső szabályozás során az ívhossz csökkenésekor, az

* [1] alapján saját fordítású ábra.

áramerősség megnő, ennek következtében nő a leolvadási teljesítmény. Állandó huzalelőtölési sebesség mellett a leolvadási sebesség nagyobb lesz, mint a huzalelőtölési sebesség, így az ívhossz az eredeti értékre nő vissza. Ezzel visszaáll az egyensúlyi állapot. A megfelelő minőségű varratok esetén az ívhossz stabilizálódás reakcióideje maximum 0,1 s [2]. Belső szabályozást többnyire a leolvadó elektródás, részben gépesített és gépesített, automatizált eljárások esetében alkalmaznak.

3. A robotosított ívhegesztő rendszerek felépítése

3.1. Az ívhegesztő robotok

Az iparban alkalmazott robotok nagy része nem rendelkezik ágens* képességekkel. Az ív dinamikai jelenségei, a nem megfelelő él-előkészítés, vagy a hőtágulás okozta vetemedés miatt azonban ágens robotok alkalmazása lehet szükséges a zavartalan hegesztés fenntartásához. Az ívhegesztő eljárások robotosításának térhódítását nagymértékben segíti elő az intelligens működésű robotok fejlődése [2]. A következő fejezetben néhány olyan érzékelő eljárást ismertetek, amelyek számottevően előfordulnak az intelligens ívhegesztő robotok szabályozásában.

3.2. A robotosított eljárások során alkalmazható szenzorok

A robotosított ívhegesztést szabályozó rendszerekkel szemben támasztott fő elvárásokat [3] foglalta össze az alábbi szempontok szerint:

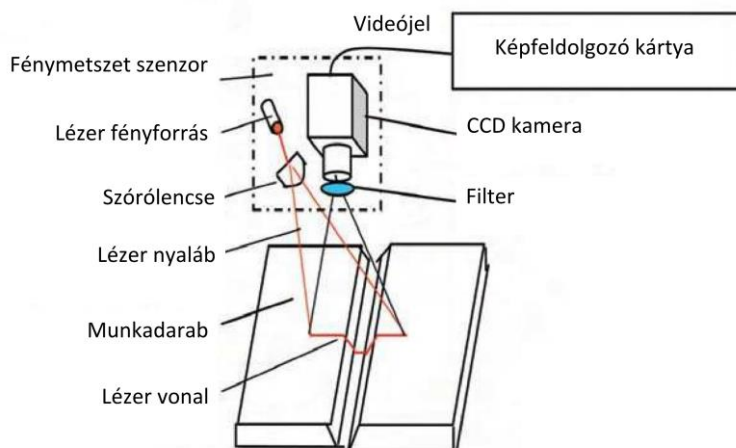
- Egy eszköz különböző varratgeometriákra is kompatibilis legyen.
- Ipari felhasználhatóság jellemezze.
- Az eszközök különböző hegesztő eljárásokban is alkalmazhatók legyenek.
- Valós idejű működés jellemezze.
- A hegesztési varrat képzéséről legyenek térbeli információk.
- Az eszközök mérete ne akadályozza a munkadarabhoz való hozzáférhetőséget.
- Az érzékelő rendszer ára legyen minél kedvezőbb.

Általánosságban elmondható, hogy a különböző alkalmazások más megoldásokat nyújtanak, így nincs olyan univerzális robot konfiguráció, ami minden hegesztéshez használható. Ebből kifolyólag, az előbb említett tulajdonságok keverten jelennek meg a különböző hegesztés felügyeleti eszközökben. Ezek közül a legfontosabbakat ismertetjük az alábbiakban.

Számos szerkezet hegesztésénél okoz problémát, hogy az on-line vagy off-line programozási módszerekkel létrehozott robot mozgáspályák eltérnek a valódi illesztések helyétől. A varrat nem megfelelő helyen jön létre, így a varratgeometria és a kötés minősége is alacsonyabb lesz a vártnál. Ezt eredményezhetik például az előgyártási pontatlanságok és a pontatlan készülékezés. Ez a probléma varratkereső szenzorok alkalmazásával kiküszöbölhető [2]. A pályagörbe szisztematikus eltérései legegyszerűbben mechanikus elven működő érintéses érzékelőkkel mérhetők fel. A fogyóelektródás ívhegesztő robotoknál leggyakrabban mégis a kontakt elektromos szenzorokat alkalmazzák [2, 3]. Az egyszerűségüket jelzi, hogy ilyenkor az érzékelő szerepét az elektróda és a gázfúvóka is betöltheti. A hegesztő vályú véletlenszerű helyi változásait azonban nem lehet tapintós szenzorokkal megfelelően kezelni. Ilyen esetekben valós idejű varratkövető szenzorokat lehet alkalmazni [3].

Az optikai elven működő varratkövető szenzorok fényforrásai keskeny hullámhossz spektrumúak, így a megfelelő szűrők alkalmazásával zavarmentes képek hozhatók létre. Kompakt felépítésük és hosszú élettartamuk miatt a lézerdiodák a legmegfelelőbb fényforrások a feladatra [2]. Az alábbiakban ilyen optikai szenzorokat mutatunk be.

* Az általunk taglalt téma szempontjából ágens az lehet, ami emberi beavatkozás nélkül képes a környezetében végbemenő változásokat érzékelni, és azokra megfelelő mértékű beavatkozással reagálni [2].

3. ábra Egy fénymetszet eljárással működő szenzor felépítése *

A fénymetszet eljárás során egy fényforrás vonalat vetít a munkadarab felületére. A fénymetszet szenzorok gyakori felépítését mutatja be a (3. ábra). Ez alapján egy képfeldolgozó rendszer a kamera (vagy kamerák) és a fényforrás által bezárt szög ismeretében kirajzolja a varrat vályú valódi alakját [3]. Ezt a vezérlés a referencia értékkel összehasonlítja, és korrigálja a robotpályát. A szenzort általában egy lézer fényforrás, egy sík szóró lencse és egy szűrővel ellátott kamera alkotja [4].

Számos egyéb geometriaérzékelő optikai szenzor kialakítására látunk még példát a szakirodalomban [2, 3]. Általánosan elmondható erről a szenzorcsaládról, hogy hegesztés előtti (off-line) varratkeresésre és hegesztés közbeni (on-line) varratkövetésre is alkalmasak. Azonban méretükből és a hegesztőfejen való elhelyezésükből adódóan gátolhatják a munkadarab hozzáférhetőségét. A kompakt méretek kialakítására folyamatos a gyártók törekvése [2]. Alkalmazási lehetőségük így mégis eset specifikus.

A következő érzékelő eljárások célja nem csak a robotkar mozgásának vezérlése lehet, hanem a folyamatszabályozás is.

A folyamatérzékelő optikai szenzor a hegfürdőt figyeli. A feldolgozott képen kiértékelhető a hegesztőhuzal helyzete az olvadékban, a huzal hossza és az olvadék szélessége. Ezen értékek felhasználhatók a hegesztési paraméterek vezérlésére. A képfeldolgozás sebességének hatékony növelése kritikus a hegesztés közben végzett folyamatszabályozásban [2].

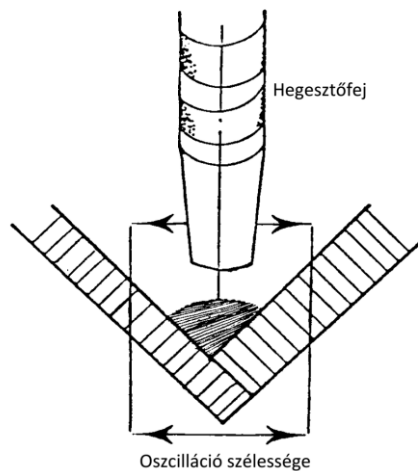
A leggyakoribb érintésmentesen érzékelő rendszerek az ívparaméterek változását használják visszacsatoló jelként. A lapos jellegű áramforrások belső szabályozásának köszönhetően a hegesztőáram fordítottan arányos az elektróda és a munkadarab közötti távolsággal. Az ezt felhasználó folyamatérzékelő, belső paramétereket mérő szenzorokat a szakirodalomban ívszenzorokként emlegetik [2]. Egyes ívszenzorok varratkövetési feladatokat látnak el, mások a hegesztési folyamatot szabályozzák. Közös jellemzőjük, hogy az érzékeléshez nincs szükség hegesztőfejre szerelt szenzorokra, így a munkadarabhoz való hozzáférés nem akadályozott. Az ívszenzorok csoportosításának egyik lehetséges módját [2] mutatja be az alapján, hogy a szabályozáshoz felhasznált jelet a természetes hegesztési folyamatból nyerik, vagy egy kiegészítő technológiai fogást alkalmaznak hozzá. Így megkülönböztetnek természetes és mesterséges érzékelőjel-képzés alapján működő ívszenzorokat.

A természetes érzékelőjel-képzés alapján működő ívszenzorok egyik példája a rövidzárlati frekvencia mérésen alapuló ívszenzor. Tulajdonképpen a rövidzárlati frekvencia és az optimális hegesztési sebesség kapcsolatát használják fel. A cél, hogy úgy szabályozzák a hegesztési sebességet, hogy a rövidzárlati frekvencia az optimális tartományban maradjon [2].

A mesterséges érzékelőjel-képzés alapján működő ívszenzorok működése során egy a hegesztési sebességre merőleges irányú lengetést hoznak létre. Az előzőek alapján a lengetésből adódó ívhossz változás szolgáltatja a jelet. Valójában ez csak olyan varratvályú geometria esetén lehetséges, ahol ez mérhető ívhossz változással is jár. A lengetés során a lehető legnagyobb

* [4] alapján saját fordítású ábra.

amplitúdóra kell törekedni, hogy minél nagyobb áramerősség-különbséget generáljunk. A lengetés frekvenciája pedig nem lehet akármilyen nagy, mivel azt befolyásolja a belső szabályozó folyamat időszükséglete. A lengetés frekvenciája alapján két eljárás csoportot különböztetnek meg: a kvázi statikus és a dinamikus ívszenzorokat [2].

4. ábra A kvázistatikus eljárások során létrehozott lengőmozgás*

A kvázistatikus ívszenzorok alacsony lengetési frekvencia tartományban működnek, így a hegesztő robotkarral lekövethető a lengetés (5. ábra). A [3] két eljárást különböztet meg: a mintamegefeleltetési módszer és a differenciál szabályozás módszere. Az utóbbi stratégiája, hogy minimalizálja a lengés szélső helyein mért jelek különbségét. E két módszer mellett továbbiakat mutat be [2], ahol felhasználják a hegesztési feszültség mellett a huzal előtolási sebességet is, vagy a hegesztőáram változás elemzésével generálnak jeleket.

A dinamikus ívszenzorokat főképp nagy sebességű hegesztések esetén alkalmazzák. Közös jellemzőjük a magas lengetési frekvencia. Ilyen frekvenciatartományban az oszcilláló mozgás nem hozható létre a robotkar rendszerrel, így ezt kétféleképpen valósították meg: elektromágnessel vagy egy nagy sebességű mechanikus elektródaforgatóval. A hegesztőfejre szerelt elektromágnes az ívet lengeti, míg a forgató megoldás egy excentrikus hajtáson keresztül az elektróda véget lengeti. Az elektródaforgató eljárás előnye, hogy magas körfrekvenciája tartományban a kvázi statikus eljárásoknál jóval nagyobb jelet generál. Emellett ez kifejezetten jó hatással van a varrat alakítványozására is [2].

4. Összefoglalás

A cikkben bemutatásra kerültek a fogyóelektródás védőgázos ívhegesztő eljárások minőségbiztosítási problémái, a varratkereső és varratkövető érzékelők főbb csoportjai. Kitértünk továbbá az ívben zajló fémátviteli jelenségekre, és az ívszabályozási lehetőségekre. Az univerzális, minden feladatra alkalmas szenzor még nem létezik. A szükséges érzékelő-konfiguráció alkalmazásonként egyedi, és több szenzor együttes alkalmazása is szükséges lehet az optimális ívhegesztés fenntartására.

Köszönetnyilvánítás

A publikáció elkészítését a TÁMOP 4.2.1C-14/1/Konv számú projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Acknowledgment

The theoretical work of the authors is financed by the TÁMOP 4.2.1C-14/1/Konv project with support by the European Union and the European Social Fund.

* [3] alapján saját fordítású ábra.

Irodalomjegyzék

- [1] ASM Metals Handbook, Volume 6: Welding Brazing and Soldering, ASM International, 1993
- [2] Dr. Farkas Attila: A mesterséges intelligencia alkalmazása az ívhegesztés robotosításában és annak gyakorlati hasznosítása a katonai járműgyártásban, doktori PhD értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztisképző Kar, Katonai Műszaki Doktori Iskola, 2012
- [3] F. B. Prinz, K. T. Gunnarsson: Robotic Seam Tracking, The Robotic Institute, Carnegie-Mellon University, Pittsburgh, Pennsylvania, 1984
- [4] De Xu, Min Tan and Yuan Li: Visual Control System for Robotic Welding, Industrial Robotics: Theory, Modelling and Control, 2006
- [5] De Xu, Min Tan, Xiaoguang Zhao, Zhiguo Tu: Seam tracking and Visual Control for Robotic Arc Welding Based on Structured Light Stereovision, International Journal of Automation and Computing 1, 2004